

Roofovervallen

Een overzicht over tien jaren

J. VAN STRATEN*

Roofovervallen zijn van alle tijden. Ook ons land kende en kent ze sinds jaar en dag en dan wel speciaal de straatovervallen en de overvallen op bepaalde particuliere objecten. Het begrip bankoverval is wat nieuwer, althans voor Nederland. Sinds 1965 worden de banken en andere geldinstituten en dus ook de politie regelmatig met dit fenomeen geconfronteerd. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van het aantal roofovervallen dat zich de laatste tien jaar heeft voorgedaan en van de verschuivingen die daarbij zijn opgetreden.

Algemeen

Ondanks het feit dat roofovervallen al eeuwen in ons land voorkomen, zullen we tevergeefs zoeken naar de aanduiding of benaming „roofoverval” of „overval” in onze strafwetgeving. De strafbaarstelling is te vinden in de artt. 312 (diefstal met geweld of bedreiging met geweld) en 317 (afpersing) van het Wetboek van Strafrecht. Indien toch een omschrijving moet worden gegeven van de roofoverval, zou kunnen gelden wat daaronder bij de Groepsriminaliteit- en Overvallen Centrale van de CRI wordt verstaan: „Het plotseling en meestal planmatig overrompelen van één of meer personen, die door geweld of bedreiging met geweld gedwongen worden toe te staan dat iets wordt weggenomen of gedwongen worden iets af te geven” 1).

Hoewel geweld of bedreiging met geweld een essentieel element in deze omschrijving vormt, is geweld bij de roofoverval nog steeds een middel en niet een doel. Daarom blijft de roofoverval formeel een vermogensdelict. En zoals het aantal vermogensmisdriven elk jaar vrij sterk stijgt (van 404.000 in 1978 tot 752.000 in 1983 – bijna een verdubbeling in 5 jaar tijd) neemt ook het aantal roofovervallen toe. Alleen in 1983 is, merkwaardig genoeg, een daling van het aantal ter kennis van de politie gekomen roofovervallen geregistreerd. Hiervoor is nog geen bevredigende verklaring voorhanden. Niettemin is de opgaande lijn van de afgelopen tien jaar verontrustend genoeg om op een aantal aspecten van het verschijnsel roofoverval nader in te gaan 2).

Enkele overzichten

In tabel 1 ziet men een verdeling van het aantal roofovervallen in „geldinstituten” en „overige objecten”. Nadere uitsplitsing volgt in de tabellen 2 en 3. De percentages onder het kopje „opgelost” zijn afgerond. Alle cijfers in de overzichten zijn afkomstig van de Groepsriminaliteit- en Overvallen Centrale van de CRI 3).

De aantallen beroofde geldinstituten blijven redelijk stabiel, zeker gedurende de laatste vijf jaren. Dat kan zeker niet gezegd worden van de overige objecten, waarbij (m.u.v. 1983) van een spectaculaire stijging sprake is.

Het lijkt logisch te concluderen dat de maatregelen genomen ter beveiliging van banken en postagentschappen de daders hebben doen omzien naar minder beveiligde of onbeveiligde objec-

Tabel 1. Totaal aantal roofovervallen

	Geld- instituten	Overige objecten	Totaal	Opgelost
1974	140	185	325	51%
1975	99	159	258	57%
1976	116	151	267	46%
1977	178	270	448	42%
1978	169	249	418	34%
1979	242	363	605	40%
1980	240	374	614	36%
1981	298	505	803	30%
1982	246	568	814	33%
1983	232	502	734	29%

ten. De opzienbarende stijging van het totaal aantal overvallen sinds 1974 is dan ook voornamelijk toe te schrijven aan de toename in de categorie „overige objecten” zoals het overzicht duidelijk maakt. Dat – in zijn algemeenheid – de ophelderingspercentages achteruit lopen, moge duidelijk zijn. Niet alleen zien we dit verschijnsel in vrijwel de gehele criminaliteitsbestrijding terug, ook het feit dat de politie minder aandacht per overval kan besteden, is van invloed. Zo is er vrijwel geen tijd meer voor buurtonderzoek.

Uitgesplitst naar onderwerp geven de overvallen op geldinstituten en overige objecten het volgende beeld te zien.

* Hoofd van de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI). Dit artikel is een licht gewijzigde en geactualiseerde versie van een artikel dat eerder verscheen in het *Tijdschrift voor de Politie*, jg. 45, nr. 11, november 1983.

1) Vormingscursus Groepsriminaliteit- en Overvallen Centrale, Uitgave Centrale Recherche Informatiedienst, 's-Gravenhage.

2) Zie ook mijn eerdere publikaties over dit onderwerp: J. van Straten, Bankovervallen, *Tijdschrift voor de Politie*, 1972, nr. 7/8; Overvallen, *Tijdschrift voor de Politie*, 1979, nr. 4: Roofovervallen in Nederland, een overzicht, *Tijdschrift voor de Politie*, 1980, nr. 3.

3) Jaaroverzichten Groepsriminaliteit- en Overvallen Centrale, Recherche Informatiedienst, Uitgave Centrale Recherche Informatiedienst, 's-Gravenhage.

Tabel 2. Roofovervallen op geldinstituten

	Banken	PTT	Gemeen- tegiro	Trans- porten	Totaal	Opge- lost
1974	46	35	20	39	140	55%
1975	34	42	6	17	99	61%
1976	35	50	6	25	116	57%
1977	32	98	10	38	178	56%
1978	27	87	3	52	169	51%
1979	46	95	15	86	242	50%
1980	45	59	14	122	240	45%
1981	48	69	26	155	298	29%
1982	43	60	13	130	246	33%
1983	60	50	4	118	232	33%

Ook binnen de „geldinstituten” zien we een verschuiving: het aantal overvallen op banken en postagentschappen blijft redelijk stabiel, maar bij de transporten is een opvallende toename te constateren. Dit ligt grotendeels in het feit dat de beveiligingsmaatregelen bij banken en PTT de daders hebben afgeschrikt, waarna zij zich hebben gewend tot onbeveiligde objecten, in dit geval het onbeveiligde particuliere geldtransport. Niet slechts onbeveiligd, maar ook nog vaak op een naïeve manier uitgevoerd. Dagopbrengsten van winkels e.d. worden door winkeliers zelf overgebracht naar de nachtkluis van een bank; de wijze van transporteren is veelal onprofessioneel, zodat men zeer kwetsbaar is. In 1982 en 1983 zien we echter ook op dit terrein een daling, van 155 naar 118; een reden hiervoor zou kunnen zijn dat dit soort transporten door particulieren is afgenomen en in toenemende mate uitgevoerd wordt door professionele geldtransporteurs.

Het grote verschil in overvallen op PTT-objecten met die op de banken (in de tien jaar van de verslagperiode in totaal 645 overvallen op PTT-objecten en 410 op banken) krijgt nog meer reliëf wanneer het afgezet wordt tegen het aantal vestigingen: er zijn in ons land circa 3.000 postkantoren en -agentschappen en circa 6.000 banken. Het is mogelijk dat voor de doorsnee-overvaller het postkantoor een aantrekkelijker object is dan een bank. Hij is er thuis, althans hij zal in zijn leven meer postinstellingen hebben bezocht dan banken, zoals iedere burger. Het zal hem ook gemakkelijker vallen om, ter verkenning van de plaats van de overval, een paar postzegels te kopen op een postkantoor dan in een bank informatie in te winnen over een af te sluiten lening.

Niet in tabel 2 valt af te lezen dat zich de laatste vijf zes jaar steeds meer zogenaamde openings- en sluitingsovervallen voordoen. Bij de openingsovervallen hebben de daders zich reeds vaak vóór de komst van het personeel toegang verschafft tot het object en wachten zij de komst van het personeel af. Ook wachten zij wel buiten het object op het personeel en gaan zij, terwijl zij het personeel met wapens bedreigen, mee naar binnen. Bij de sluitingsoverval wachten de daders tot het personeel het object verlaat en dwingen zij het naar weer binnen te gaan. Op deze wijze verschaffen de daders zich toegang tot de beveiligde ruimte en dwingen zij het personeel de kluis te openen. Openingsoverval-

len zijn in het algemeen succesvoller dan sluitingsovervallen, daar bij de laatste het tijdstip van verlaten van het object door alle personeelsleden moeilijk te bepalen is en de buit veelal door afsluiting van de kluis met een tijdslot onbereikbaar is.

Van de 43 overvallen op banken in 1982 waren er 17 openingsovervallen. Op de 60 PTT-objecten was dit aantal 4. De gebruikte werkwijze maakt het echter mogelijk dat door betrekkelijk eenvoudige, goed toegepaste openingsprocedures de daders van dit soort overvallen zullen kunnen worden aangehouden. Door de hiervan uitgaande preventieve werking zal dit verschijnsel drastisch kunnen worden beperkt. Door de Groepsriminaliteit en Overvallencentrale van de CRI zijn hiertoe initiatieven genomen.

Uit tabel 3 blijkt dat de belangrijkste objecten voor roofovervallen particuliere bedrijven, benzinstations en woningen zijn. De onbeveiligde situatie van deze objecten is hier debet aan. Overigens moeten de cijfers met grote voorzichtigheid worden gehanteerd. Lang niet alle gevallen komen ter kennis van de politie.

Over de verslagperiode vonden in totaal 5.286 roofovervallen plaats: ongeveer 20% daarvan vond plaats in Amsterdam, dat daarmee de stad is waar de meeste overvallen zijn gepleegd. De aantrekkingskracht van de hoofdstad op alle mogelijke soorten toeristen en het drugsprobleem zullen aan een en ander niet vreemd zijn.

Gevolgen van de roofoverval

De economische gevolgen van een roofoverval zijn aanmerkelijk: niet alleen de buit telt. Wat te denken van de beveiligingskosten in de geldinstituten, zoals pantserglas, alarminstallaties, camera's, aansluiting op alarmcentrales, beveiliging van geldtransporten, afsluiten van verzekeringen, aanstellen van veiligheidsfunctionarissen e.d.? Bovendien is er nog de financiële schade door dood of verwonding van personen en door veroorzaakte vernielingen. Slechts de buit is direct exact aan te geven als een financieel of economisch gevolg van de roofoverval. Tabel 4 laat de totaalbuit per jaar in miljoenen gulden zien (afgerond).

De gevolgen wat het toegepaste geweld betreft, dus de gevolgen voor leven en gezondheid, zijn moeilijk in geld uit te drukken. Om een beeld van de geweldstoepassing gedurende tien jaar roofovervallen te geven, moge tabel 5 dienen. Een enkele opmerking ter verduidelijking. De doden en gewonden uit het overzicht duiden op slachtoffers van roofovervallen, niet op daders. De tabel vuurwapens geeft aan hoeveel malen daadwerkelijk van vuurwapens gebruik is gemaakt. Er werden overigens ook andere wapens gebruikt, zoals steek- en slagwapens, nepbommen en bijtende, verblindende of traanverwekkende stoffen.

Bij de overvallen op „overige objecten” werd meer geweld gebruikt dan bij de overvallen op „geldinstituten”. Ook zijn in eerstgenoemde sector meer gedode of gewonde slachtoffers te tellen. Een verklaring lijkt de betere beveiliging van de geldinsti-

Tabel 3. Roofovervallen op overige objecten

	Particuliere bedrijven	Benzine- stations	Woning	Juwe- lier	NS	Taxi	Straat roven	Overige	Totaal	Opgelost
1974	79	24	60	7	—	4	8	3	185	48%
1975	70	19	40	8	2	1	16	3	159	55%
1976	67	33	24	10	3	4	8	2	151	46%
1977	118	71	56	11	1	3	8	2	270	49%
1978	110	58	52	13	—	1	12	3	249	53%
1979	175	77	62	16	6	5	17	5	363	46%
1980	157	104	70	18	3	7	14	1	374	44%
1981	226	122	67	38	4	6	34	8	505	36%
1982	219	131	119	30	4	10	50	5	568	33%
1983	191	114	113	38	5	1	36	4	502	30%

Tabel 4. Buit in miljoenen gulden

1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	Totaal in 10 jaar
4,8	4,2	9,8	9,9	16,1	13,9	19,4	23,3	27	26	159,4

tuten en de instructie aan het personeel, geen verzet te bieden, terwijl in aanmerking moet worden genomen dat een bankemployé niet zijn eigen geld beschermt, een winkelier wél. Dit laatste blijkt veelal aanleiding te zijn tot verzet tegen de overvallers, met dus meer risico voor letsel.

Tabel 5. Gevolgen van toegepast geweld

	Dood	Gewond	Vuurwapens
1974	12	69	43
1975	4	47	19
1976	3	45	27
1977	1	87	41
1978	9	25	29
1979	2	42	39
1980	2	48	60
1981	4	37	46
1982	4	55	63
1983	8	n.b.	n.b.

Samenvatting en conclusies

Gezien de tendens in de gehele criminaliteit en meer speciaal in de sfeer van de vermogensdelicten is de verwachting gewettigd dat het aantal roofovervallen zal blijven toenemen. Een duidelijk-

ke verschuiving was zichtbaar van beveiligde objecten naar onbeveiligde. Niets staat de conclusie in de weg dat deze trend zich zal doorzetten. Het verdient dan ook aanbeveling dat er van overheidswege dwingende voorschriften komen ten aanzien van de beveiliging van bij voorbeeld benzinestations en taxi's, en wellicht ook van juweliers. Een roofoverval blijft een ernstig misdrijf, of het nu een straatroof betreft, die veelal tot de zogenaamde kleine criminaliteit wordt gerekend of een bankoverval of een overval op een geldtransport waarbij doden vallen en we onmiddellijk van een kapitaal delict spreken. Gebrek aan mensen, tijd en geld maakt echter dat veel roofovervallen in de rij terecht komen van de meeste vermogensdelicten. En dat betekent een globaal onderzoek, een NN-procesverbaal en opleggen. Dat lijkt logisch in een tijd van bevrozing van sterkte en afschaffing van uitbetalen van overuren.

Het gaat veel te ver te verwachten dat de roofovervallen eens zullen ophouden. Dit misdrijf zal blijven bestaan, daar geld als directe buit een fel begeerd goed voor de crimineel blijft: hij heeft geen helers nodig en kan direct van de opbrengst profiteren. Voorkomen moet echter worden dat dit soort criminaliteit ons gaat overspoelen. Daarom kan het treffen van maatregelen niet te lang meer worden uitgesteld.

J. van Straten

Inbraak in de etalage van een juwelier (ANP-foto)

